

суспільства є економічні чинники, а тому впровадження української мови на тлі кризи в економіці недоречне, недоцільне і навіть шкідливе. *П'ятий.* Будь-який прояв національної свідомості є водночас прояв націоналізму як винятково деструктивного й морального фактору духовного життя суспільства. *Шостий.* Прикутість буденної свідомості до сьогодення заважає визнати історичні несправедливості щодо української мови в минулому; якщо ж є таке визнання, то воно породжує галас стосовно нинішнього насильства, яке немовби йде від українізації. *Сьомий.* Упереджене ставлення до інтелігенції взагалі, української зокрема. Адже володіння російською мовою, хоча це мова всуціль політизована, спрощена й вульгаризована, дає відчуття (хибне, звичайно) належності до чогось вищого, міжнародного, всесвітнього, в той час як українська мова таких переваг не має і володіння нею зайве, необов'язкове, таке, що веде не до інтегрованого людства, а в хутір...

Можна навести ще багато чинників, які заважають розвиткові української мови. На це слід зважати при визначенні політики гармонійного входження рідної мови в духовно-культурні виміри суспільного життя. При цьому слід враховувати таке. Українська мова має статус державної. Але головною турботою держави має стати турбота про розвиток сучасної української літературної мови як носія духу та виразника душі нашого народу і його специфічної та самобутньої культури. Адже офіційна мова держави це мова ділових паперів з питань політики, економіки і права, мова інтернаціональна, перенасичена запозиченнями. Літературна мова народу зовсім інша, і саме її, а не ділову українську мову, слід ввести як обов'язковий навчальний предмет у вищих навчальних закладах. Мова літератури і мова літераторів — в ній і в них слава і велич України.

Лариса МАСЕНКО

Національний університет
ім. Т. Шевченка

МОВА ЯК ОБ'ЄКТ І ЗАСІБ ПРОПАГАНДИ

“Трьома головними факторами визначається доля мови: культурною вагою, характером соціальної бази і втручанням політичних сил”, — зазначав відомий мовознавець Борис Ларін.

Два фактори з трьох перелічених протягом кількох останніх десятиліть протидіяли процесові повноцінного функціонування й розвитку української мови так активно, що на час, коли країна стала незалежною, майбутнє української мови на більшій частині території опинилося під загрозою.

Статус незалежності кардинально змінює ситуацію, оскільки дає можливість скерувати вектор дії третього фактору, політичного, у протилежному напрямку — з розкладового зробити державотворчим.

Постає питання, чи зуміли українські владні структури і суспільство загалом використати політичний чинник для розширення сфери впливу українського культурно-мовленнєвого простору? На жаль, оцінка нинішньої мовної ситуації країни не дає підстав для ствердної відповіді.

Оскільки русифікація спричинила стан роздвоєння національної свідомості на масовому рівні, обов'язковою передумовою зворотнього процесу дерусифікації має стати чітке виокремлення української культури і найширша популяризація усіх без винятку форм її побутування — від традиційних народних і класичних до сучасних постмодерністських, авангардових і масових.

Натомість під тиском проросійськи орієнтованих груп населення, що протидіють впровадженню української мови, демагогічно використовуючи аргумент конфліктності мовного питання, українська влада обрала шлях компромісного розв'язання проблеми двомовності. Брак програми державної підтримки і захисту української мови поставив її у рівні умови з російською, що призвело до суцільного зросійщення сфери масової культури. Це унеможливило завдання реасиміляції українських міст, що може досягти успіху тільки шляхом поєднання українізації системи освіти із створенням українського мовленнєво-культурного простору через засоби масової інформації.

Не забезпечена підтримкою сфери масової культури, найширшим споживачем якої є молодь, україномовна освіта втрачає зв'язок із життям. Слід зважати при цьому на те, що формування молодіжної субкультури значною мірою визначає фактор опозиційності до офіційної культури, тому мовне протистояння сфер освіти і маскульту може сприяти закріпленню в масовій свідомості молоді стійких стереотипів негативного сприйняття української культури. Це тим більш прикро, що те покоління українських літераторів, лідерами якого є Ю. Андрухович і О. Забужко, уже створило цілий масив різножанрових і цілком конкурентноспроможних

творів як у сфері елітарної, так і масової культури. Але оскільки в сучасному індустріальному суспільстві масовій культурі належить головна роль посередника й популяризатора всіх інших форм культури, поширення російськомовного маскульту, частина якого, цілком очевидно, перебуває під контролем Москви, міцно перекриває канали зв'язку між українською культурою і масами міського населення. Відтак українське суспільство втрачає найефективніші засоби поширення української мови саме в тій сфері, з якої її витіснили асиміляційні процеси, — в сфері міського усного мовлення.

Слід врахувати й значно ефективніші засоби непрямой пропаганди переваг російської мови й культури, які використовує російськомовна преса і телебачення, порівняно з переважно прямою пропагандою української мови, властивою україномовним мас-медіа.

Таким чином, компромісний шлях консервації двомовного і двокультурного стану країни поглиблює мовний розкол її та загрожує перспективою політичного паралічу.

Олена КЛЮЧКО

Міжнародний інститут лінгвістики та права

УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

У всі часи й у всіх країнах світу мова виконувала важливу державо-творчу функцію, виступаючи тим фактором, що поєднує або роз'єднує групи людей. Поєднує, сприяючи взаєморозумінню та довірі, без яких неможливі єдина економіка, наука, культура. Роз'єднує, захищаючи свою індивідуальну культуру від чужої.

Серйозна оцінка і застосування фактора мови при формуванні держави значною мірою визначало її майбутнє. Так, коли в 1861 році Італія стала незалежною країною, тільки 600 тисяч італійців із більш як 25 мільйонів володіли рідною мовою (Касаткин А. А. Очерки истории литературного итальянского языка XVIII—XX вв. Л.: Изд-во ЛГУ, 1976.— С. 161). “Італію створено, тепер треба створити італійців”, — проголосив один з італійських лідерів. І уряд послідовно став впроваджувати в життя програми з розвитку єдиної літературної мови, освітні програми,